

Рябчук Леся Вікторівна, старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва та
дизайну Київського університету імені
Бориса Грінченка

**Формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого
мистецтва в процесі роботи над історичною композицією**

Анотація: проблема естетизації життя суспільства та більш активного використання впливу прекрасного в усіх сферах життєдіяльності людини є найбільш актуальною сьогодні, що спонукає освітян до пошуку її розв'язання, шляхом оновлення змісту, форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу на засадах єдності краси та доцільності. Сучасна освіта направлена на формування активного, продуктивного і не байдужого громадянина на основі розвитку основних компетентностей, що передбачають автономне і творче мислення і дії. У зв'язку із цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва.

Аннотация: проблема эстетизации жизни общества и более активного использования влияния прекрасного во всех сферах жизнедеятельности человека есть наиболее актуальной сегодня, что побуждает педагогов к поиску ее решения, путем обновления содержания, форм, методов и приемов организации учебно-воспитательного процесса на основе единства красоты и целесообразности. Современное образование направлено на формирование активного, продуктивного и не безразличного гражданина на основе развития основных компетентностей, предусматривающие автономное и творческое мышление и действия. В связи с этим одной из основных задач педагогической науки в Украине является совершенствование профессиональной подготовки будущих специалистов художественных специальностей, в частности, учителя

ізобразительного искусства.

Annotation: problem aestheticization of social life and greater use of influence of beauty in all spheres of human E. most relevant today, prompting educators to seek its solution by updating content, forms, methods and techniques of the educational process on the unity of beauty and expediency . Modern education aims at the formation of active, productive and indifferent citizens through the development of basic competencies that provide independent and creative thinking and action. In this regard, one of the main objectives of science teaching in Ukraine is to improve the training of future specialists artistic disciplines, including visual arts teacher.

Résumé: Le problème de la vie esthétique de la communauté et d'accroître l'influence de la beauté dans toutes les sphères de la vie humaine est aujourd'hui la plus pertinente, ce qui incite les enseignants à la recherche de sa solution en mettant à jour le contenu, les formes, les méthodes et techniques pour l'organisation du processus éducatif sur la base de l'unité de la beauté et de l'utilité . L'éducation moderne est dirigé vers la formation d'un citoyen actif et productif et indifférents à travers le développement des compétences de base, en fournissant une pensée indépendante et créative et d'action. À cet égard, l'un des principaux objectifs de l'enseignement des sciences en Ukraine est d'améliorer la formation des futurs spécialistes des spécialités d'art, en particulier, les enseignants d'art.

Ключові слова: стиль, історичний жанр, історична картина, художньо-образне мислення, художньо - стильові уявлення.

Ключевые слова: стиль, исторический жанр, историческая картина, художественно-образное мышление, художественно - стилевые представления.

Key words: style, historical genre, historical painting, art and creative thinking, art - style idea.

Mots clés: style, le genre historique, la peinture d'histoire, l'art et la pensée créatrice, l'art-style de présentation.

Зміни в соціально-економічному, науково-технічному та культурному

житті країни зумовлюють необхідність реформування загальної та мистецької освіти України на засадах гуманізації та культуровідповідності. Сьогодні постала проблема естетизації життя суспільства та більш активного використання впливу прекрасного в усіх сферах життєдіяльності людини. Це спонукає освітян до пошуку її розв'язання, шляхом оновлення змісту, форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу на засадах єдності краси та доцільності.

Сучасна освіта направлена на формування активного, продуктивного і не байдужого громадянина на основі розвитку основних компетентностей, що передбачають автономне і творче мислення і дії, як в інтелектуальному і абстрактному планах, так і у вирішенні конкретних завдань [7, 17].

У зв'язку із цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва.

Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має бути зорієнтована на активний пошук інноваційних форм, методів, що сприяють не тільки навчанню учнів художньо відображувати дійсність у яскравих образах з відтворенням об'єктивно існуючих властивостей реального світу, а й формуванню в них здатності до емоційно - почуттєвого сприйняття предметної дійсності.

В даному контексті вагоме значення набуває формування художньо - стильових уявлень майбутніх педагогів образотворчого мистецтва засобами вивчення історичного пейзажу. Художньо - стильові уявлення розглядаються як невід'ємний компонент художньої свідомості, який сприяє активізації процесів осягнення сутності художніх явищ.

«Знання мистецьких форм посилює особисту і колективну ідентичність, збагачує систему цінностей, адже людині потрібна повна «карта» задля орієнтації у природному та соціальному світі, без якої вона може втратити

спроможність діяти цілеспрямовано та ефективно.» [6, 71]

На нашу думку, оптимальним шляхом до формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є робота над історичною композицією та історичною картиною.

Історичний жанр - це один із основних жанрів образотворчого мистецтва присвячений історичним подіям та діячам, соціально-важливим явищам в історії суспільства, звернений в основному до минулого [4, 83]. Основні види творів історичного жанру - історичні картини, розписи, рельєфи, монументальна та станкова скульптура, мініатюра, книжкова та станкова графіка. Історичний жанр дуже часто перетинається з іншими жанрами - побутовим жанром (історико-побутові зображення), портретом (зображення діячів минулого), портретно-історичною композицією, пейзажем (історичний пейзаж).

В українському образотворчому мистецтві історичний жанр бере початок з часів Київської Русі. Взірцем для творів того часу був викристалізований у візантійському живописі зразок, що в основі своїй має «перероблену» античну спадщину. В подальшому розвитку українського історичного жанру в живописі відбувається «приземлення» божественного, пробивається гаряче співчуття до страждань героя, якому надають рис людей. Цим самим відкривається шлях до проникнення в малярство життєвих спостережень, до підсилення його емоційного начала, виразності. Історичний живопис України розвивався відповідно естетичних ідей кожної епохи.

Робота над картиною на історичну тему вимагає від автора тонкого відчуття зображуваної епохи, знання історії; розуміння значення історичних подій в подальшому розвитку суспільства; знання тогочасного мистецтва, його естетичних ідеалів, стилів, як живопису, так і архітектури, костюму, декоративно-прикладного мистецтва; особливостей побуту.

Поняття про стиль грає в процесі створення історичної картини ключову роль. Саме робота над історичною композицією або картиною потребує чітких

уявлень про стиль і стилістику.

Розвиток уявлення пов'язаний з різними видами практичної діяльності, зокрема, з творчою, мистецькою діяльністю. В ній уявлення уточнюються і стають більш повними і вірними, так як в процесу діяльності вони постійно перевіряються практикою. Уявлення активізуються в зв'язку з поставленим завданням і виправляються в процесі порівняння замислу з результатом роботи. Велике значення в розвитку уявлення мають направлені вказівки керівників. В процесі навчання викладачі образотворчого мистецтва знаходять і цілеспрямовано здійснюють найбільш ефективні шляхи формування в учнів вірних і повних уявлень про явища, зокрема стилі в мистецтві, вчать майбутніх вчителів образотворчого мистецтва прийомам перевірки уточнення і виправлення своїх уявлень, вірного використання їх в практичній діяльності. Там, де така спеціальна підготовча робота по розвитку уявлень не проводиться, уявлення студентів призупиняється в своєму розвитку, втрачають гнучкість, набувають стандартний характер, стають бідним, схематичним відображенням дійсності і вже не тільки збагачують особистість, але стають своєрідним «тормозом» в його творчій діяльності. Більшу роль в розвитку певних видів уявлень грає професійна діяльність людини, уявлення, як правило, відрізняються меншою ясністю, живістю ніж відповідні їм сприйняття. Однак деякі люди мають дуже яскраві уявлення, якщо останні відіграють важливу роль в їх практичній діяльності.

Для успішного виконання будь-якого завдання в практичній або учбовій діяльності необхідно яскраві і вірні уявлення; з іншого боку, педагогічно правильно поставлене навчання неодмінно розвиває ці якості наших уявлень. Нажаль в багатьох випадках викладачі не приділяють потрібної уваги розвитку уявлень в процесі навчання. Такий процес навчання не може служити цілям розвитку уяви. За допомогою відповідно направленої уваги можна розвинути стійкість уявлень, виховати у людини здібність «володіти» і управляти своїми

уявленнями. Таким чином, розвиток уявлень іде від первинних не повних, не диференційованих, часто не вірних і не чітких, мало пов'язаних один з одним образів дійсності до чітко побудованих, яскравих, які відрізняються повнотою і вірністю, взаємопов'язаних один з одним уявлень. Розвиток стилістичних уявлень неможливий без фундаментальних понять про стиль.

СТИЛЬ (лат. *stylus*, грец. *Stylos* - «стрижень, металева або кістяна паличка для письма по дощечці, покритій воском») - особлива якість форми твору мистецтва, що досягається цілісністю творчого методу, способів формоутворення, прийомів композиції, індивідуальної манери та техніки, властивих художникам певного історичного періоду [3, 14]. Стиль - художня цілісність, структура змістовно-формальних елементів, що розвивається в часі, тому стилеутворення являє собою історико-художній процес, а не систему [2, 22].

Формування уявлення, зокрема уявлення про стилі, не можна розглядати відокремлено від сприйняття та мислення, що відповідають умінням реципієнта аналізувати та інтерпретувати явища мистецтва. Згідно з ними автори психолого-педагогічних та мистецтвознавчих праць виділяють окремі ступені осягнення художньої образності (емоційно-естетичний відгук, оцінка засобів виразності, асоціативна активність, роздуми, естетична насолода, розкриття змісту та форми та ін.). Узагальнення цих ступенів дає підстави вирізнити три основні складові, які прямо чи опосередковано присутні у всіх концептуальних підходах до розкриття структури художнього сприйняття:

- первинне ознайомлення з художньою інформацією її сенсорне розрізнення;
- аналіз виразно-сміслового значення художньої мови;
- інтеграція та естетична оцінка художнього смислетвору [1, 108].

Розглядаючи мислення, як про це пізнавальної діяльності індивіда, що відображає дійсність узагальнено й опосередковано, вчені класифікують його за

ознаками на такі основні види:

- 1) конкретно-дійове, наочно-образне, абстрактне;
- 2) практичне і теоретичне;
- 3) репродуктивне і творче [5, 61].

Художньо-образне мислення, яке виникає і формується у перебігу сприймання, розуміння, інтерпретації, оцінювання творів мистецтва, як правило, не включається до подібних диспозицій. У психолого-педагогічній науці виділяються послідовні стадії онтогенетичного розвитку мислення: наочно-практичне, наочно-образне, словесно-логічне. Таким чином, художньо-образне мислення, як різновид образного автоматично зараховується до «нижчих рівнів», порівняно з абстрактним, яке оперує поняттями, раціональними конструкціями.

Від сприйняття до художнього мислення майбутній вчитель образотворчого мистецтва сприймає, усвідомлює, класифікує мистецькі стилі.

Важливим фактором формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є педагогічний вплив. Це поняття характеризує зв'язок і взаємозумовленість усіх сторін педагогічного процесу, його внутрішні та зовнішні фактори, індивідуальні особливості суб'єктів навчання і виховання, професіоналізм педагогічної діяльності та багато інших аспектів освітнього процесу.

Основу педагогічного впливу становлять діалогічні відносини, реалізація яких передбачає використання різноманітних навчально-виховних засобів, спонукання учня до усвідомлення себе не пасивним об'єктом освіти, а її суб'єктом. Адже саме така орієнтація педагогічних стратегій як найбільше сприяє вирішенню актуальних освітніх завдань формування особистості, готової самостійно спрямовувати свій розвиток. [1, 74].

Педагогічна взаємодія дає можливість пошуків оптимальних форм, методів та видів діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. З

метою оптимізації формування стильових уявлень, на наш погляд, потрібно застосовувати різні форми, методи та види діяльності. За Л. С. Виготським, художні твори «...не прямо переносять досвід емоційно-цілісних відносин у душу людини, а стимулюють глибоко особистісний акт художнього сприйняття, який вимагає від кожного суб'єкта не тільки знань, але і інтуїтивних реакцій та їх інтимного обміркування». [1, 30].

Практична робота дає можливість усвідомлювати через почуття. «Унікальність образотворчого мистецтва як засобу розвитку особистості полягає у тому, що воно «завдяки своїй універсальності розвиває візуальний і сенсорний досвід, поглиблює знання інтенсифікує емоційно-почуттєву сферу, оперує при цьому основними художніми засобами, пов'язаними із зоровим сприйняттям (кольором, формою, простором і т.д.)» [4, 106]. За думкою О. П. Рудницької практичні і лабораторні роботи мають таку структуру: ознайомлення з темою, метою, завдання та інструкції їх виконання, актуалізація опорних знань і вмінь, вибір необхідного обладнання та матеріалів; виконання самостійної роботи під наглядом і за консультацією педагога обговорення практичних результатів та їх теоретичних пояснень [8, 83].

Проблема формування стилістичних уявлень майбутніх вчителів потребує використання як традиційних методів так і інноваційних - таких як інтерактивні методики та метод проектів, суть яких полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх суб'єктів навчання. Прикладом такої роботи є проекти «Київ Булгакова і Грінченка» та «Дендропарки України. Сфіївка», здійснений дипломниками кафедри образотворчого мистецтва та дизайну інституту мистецтв Київського університету імені Бориса. Розпочата робота над проектом та проведений перший його етап під назвою «Україна Б. Д. Грінченка». В підготовчій роботі студенти ознайомилися з існуючими та втраченими архітектурними пам'ятками, вивчали історію костюму. Результат цієї роботи позитивно вплинув на

стилістичні уявлення студентів, що дає підстави продовжувати роботу в цьому напрямку та досліджувати її.

Проблема стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є актуальною, потребує подальшого дослідження та вважається за доцільне і надалі її продовжувати.

Список використаної літератури

1. Богемская К. Г. Пейзаж: Страницы истории. М.: Галактика, 1992.
2. Вейдле В. «Умирание искусства.» М.: Республика, 2001.
3. Васнецов А. М. Художество. Опыт анализа понятий, определяющих искусство живописи. М.: Издание I Кнебель, 1908. - Переиздание М.: Искусство, 2010.
4. Зедльмайр Х. Искусство и истина. М.: Искусствознание, 1999.
5. М. де Севинье (1626—1696; см. «Большой стиль»): «У каждого свой стиль» (франц. «Chacun a son style»).
6. Лосев А. «Проблема художественного стиля». Киев, 1994.
7. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ – 2006.
8. Рудницька О. «Педагогіка загальна та мистецька.»Тернопіль 2005.